

Simón Márton
theologus

A LÉLEK MEGSZÓLAL

BESZÉDEK ÉS ÁGENDÁK

SIMÉN DÁNIEL
MAGISTER THEOLOGIAE

GLOBUS-KÖNYVNYOMDA, ODORHEIU

1936.

ELŐSZÓ ÉS AJÁNLÁS.

Az elsülyedt Atlantic harangjai néha felzognak a mélyből. A lélek is hallatja hangját, olykor megszólal. Hangja nem érces, viharverő, inkább tompított, de hitteltelt. Mindenekfelett egyszerű, mint maga az ős-mélység, a lélek, melyben harminc és egy néhány esztendő szerény élménye merült el, vagy vert visszhangot a Hargitától a Csendes Óceánig futó életuton, s mint hallgatói, kikhez legelőször szólott. Egyszerűsége tehát eredetiségét őrzi. E beszédek így mondtam el hiveimnek, kik, ha néha találkozunk, visszaidézgetnek egy-egy gondolatot s a tár-sítás kapcsán szivesen feltárják fájó életük ezer kérdését, így küldöm őket az olvasó közönséghez: átdolgozatlanul. A súlyosság és mélység, mint főcél, ez alkalommal nem lebegett szemem előtt.

Eredetiségről beszélve, hadd valljam be, hogy én ezt a szót egy különleges értelemben használom. Sok idegen gondolat szívódott fel s termékenyítette meg a lelkeket, sőt mondatokat is átvehettem, melyeket meg sem „macskakörmöztem“. Nem kerestem, azok jöttek és véremmé váltak s Isten közelségében hitemmé. Egyetemes törvény: a növény is elfajzik más éghajlati viszonyok alatt. Mégis kiemelni kívánom, hogy csak a hang s talán a kidolgozás módszere sajátosan enyém. Az ő forrás másoké. Szeretném nyilvánosan elismerni e nagy tartozást s boldog leszek, ha valamit leróhatok belőle e szerény sorokban. Ajánlom e könyvet Édesanyám elköltözött fehér lelkének s legshivőbb Hivemnek, akitől kaptam s a kiknek im visszaadom mély-hálatelt lelkeim töredezett beszédit. Mert töredezetek. A nagy élet-dallamnak töredezett akkordjai. De talán így is meg lesz várható hatásuk. Hiszem, hogy többek, mint meddő „nyári álmok“, méhükben hordanak valami ígéretet, termést. Céljukban van

valami praktikus, hitet gerjesztő: érdemes küzdeni és bizni (nem sirni) a Kárpátok alatt.

Köszönet illesse a Lelkészkört, hogy beszédeimet a „Szószék” harmadik füzeteként megjelentetvén, anyagilag lehetővé tette, hogy e könyv ágendákkal kibővitve, igen mérsékelt áron, a lelkészek körén kívül a nagyközönséghez is eljuthasson. Köszönet illesse Sigmond József szerkesztő és Csiki Albert k. f. ü. gondnok, nyomdatulajdonos fiait, kiknek ügybuzgalma, türelme és támogatása e munkát létrejönni segítette. Szavaim gyöngék, Istentől jöjjön jutalom.

Făgăraș-Fogaras, 1936 szeptember havában.

SIMÉN DÁNIEL,
unitárius lelkész.

Prológus.

„Monda Isten: Legyen világosság!”
(Mózes I., I. r. 3. v.)

Barna, imbolygó árnyak testetlen és alaktalan sokasága céltalan mozgásban, kúsza összevisszaságban. Ködszerű nyalábok páratelt foszlányai gomolygó, tovasikló, majd megülő rétegekben lebegnek a végtelen űrben. Süket tárnák hangtalan hallgatása, világtalan vakság, élettelen ridegség, zajtalan vajudás terjeng szerteszét... Születés előtti állapot, a lenni akarás és nem létezés hullám-összecsapása. Még kaosz, de az Isten lelke ott lebeg felette. Egyszerre a mérhetetlen távolságban felhasad a zürzavar s az Isten lelke átzúg a mindenségen: *Legyen világosság!* Legyen határ, cél, akarat, legyen élet és az élet felett lobogjon a fény... És azóta végnélkül hull az égi üzenet: *Legyen világosság!*

41 évvel ezelőtt egy csillagász egy addig ismeretlen bolygóról földünk felé közeledő fényt fedezett fel. A tudomány csodákat felülmuló hatalmával kiszámította, hogy az Arcturus fénye negyven fényévet vesz igénybe, míg földünket eléri. Istenem! micsoda távolság, ha elgondoljuk, hogy a fény terjedési sebessége másodpercenként 3000 km. A csillagász vallásos buzgalommal tovább folytatta kutatásait s rájött arra is, hogy e fényt, ha egyszer eljut hozzánk, villamos gépek segítségével világitásra is fel lehet használni. De a nagy dolgok nagy áldozatokat követelnek. S e világot lázbahozó nagy felfedezés is követelte a maga nagy áldozatát. Az emberi erőt meghaladó munka csaknem felőrölte a csillagász fizikumát, sőt mi több, megfosztotta őt mindannyiunk legféltettebb kincsétől, látó képességétől. Ő azonban hős volt. Nem megadással, hanem nekilendült mun-

kával felelt. Most lelkében gyúl fel a vágy lángja, hogy mint Mózes egykor a Nébó hegyén az ígéret földjét, feltevéseinek a beigazolását megérhesse, megláthassa. És a nagy alkalom elérkezett a chicagói világkiállítás alkalmával, ahol az utolsó száz év tudományos gondolkozásának minden emberi elképzelést felülmuló vívmányait végig szemlélhette a boldog halandó. Ez a felfedezés is bemutatásra került. Azaz, mintegy epitomizálván a haladás eszméjét, ennek a demonstrálása nyitotta meg a világkiállítást.

Ott álltunk hatvanezren a „tudomány csarnokában“ lélekzet visszafojtva mind, csodavárók. Előttünk magas emelvényen, pislákoló mécs fénye mellett szerényen, lehajtott fővel ült a vak tudós. Háta mögött fehér falon fekete tábla csüngött, a táblánál egy egyetemi tanár állott, ki a felfedezés bemutatását részletesen magyarázta. Három csillagvizsgáló torony állott összeköttetésben, hogyha valamelyik felett borus lesz az ég, a másik kettő közvetítesse a megérkező világosságot. A tanár rádió útján kérdést intézett a csillagvizsgáló tornyokhoz, hogy készen vannak-e. Rövid időn belül piros, sárga, zöld fénycsíkok jelentek meg a fekete táblán s szférák zenéjéhez hasonló távolról jövő hangok, a gépek elmosódó zúgással jelezték, hogy mindhárman készen vannak. Halotti csend támadt a közönség soráiban. A tanár előre lépett az emelvényen. Komoly, megilletődött arccal, kitárt karokkal, mintha egy isteni szózatot hirdetne ki, harsány hangon kiáltotta bele a világtalan éjszakába... „és most legyen világosság!“ Ebben a pillanatban magasan felettünk egy pózna tetején egy óriási villanykörtében kimondhatatlan gyorsasággal fény kezdett keringeni. Az óriás körtéből a fény átrohant a megszámlálhatatlan apróbb körtékbe s alig egy másodperc alatt negyven holdnyi területen fénybe úszott a világkiállítás. Fényben, melyet még a Michigan-tó hullámai is megcsodáltak. Mély, boldog sóhaj szakadt fel mindannyiunk lelkéből s egy szó, kimondhatatlan hatalmas: Isten! Mert úgy éreztük, hogy Isten üzente: *legyen világosság a tudományban.*

Ha majd eljön az idő, a világtalan tudós sirján nem fog elhervadni a virág, amíg egy ember él, ki a tudomány vívmányait megbecsülésben tartja s névtelen hőseit tiszteli.

Az élet filmje tovább pereg s az égi üzenet megújul... A vonaton egy harmadosztályú fülkében utazik a költő. Mellette rongyos ruhában alszik egy munkás. Mélyen őlszik. Arca

mosolyt virágzik, bizonyára valami jót álmodik. Álmában elfelejti, hogy ruhája, inge foltos s hogy betévő falatja aligha lesz holnap. Elfelejti a nagy válaszfalakat és társadalmi különbségeket:

„Hogy, mint a vonat, olyan az Élet,
van első osztály kényes gazdagoknak,
van másodosztály, kik most gazdagodnak
s van harmadosztály, nincstelen rajoknak“.

A költő töpreng, hogy mit tegyen, felköltse, ne költse? Melyik jobb, ha végig álmodja a nyomort, vagy ha végig éli, végig szenved az? Végre határoz. Az alvó emberhez lép s felrázó hangon oda kiáltja: „ . . . ébredj! tudj! szenvedj! Legyen világosság!“

Hulljon le a fátyol a szemedről s lásd meg, hogy az élet jelenlegi beosztása hazug mesterkéeltség, rút álarc, mely mögött súlyos bűneink rejtőznek, hogy Isten előtt nincs különbség koldus és király, rabszolga és zsarnok, farizeus és publikánus között, nincs személyválogatás. Ő üzeni tehát: *legyen világosság a társadalomban!*

Az idő táltos paripáján a multba szállunk. Négy és fél száz éven suhanunk át. Egy forrongó, lázas világgal találkozunk, a reformáció szellemével. Érdekes szellem, mely különösen képen egyesíti a káprázatos haladásnak és sötét gátlásnak legszélsőségesebb folyamatait. Egyik oldalon az emberi élet megnyilvánulásainak minden területén kirobbanni készülő megújulások csirái duzzadnak, sorozatos földrajzi felderítések, tudományos felfedezések eszközt nyujtanak az embernek a földi titkok felderítésére s bátorságot kölcsönöznek neki, hogy az isteni titkok felderítésére induljon. Másik oldalon a durva erőszak, sötét maradiság, az iszonyu reakció máglyáinak füstszága, a Spanyolhoni inkvizíció, a párizsi vér-nász s Szent Bertalan éjszakájának bosszú lihegése, halálhörgése hasit bele a lelkekbe. E két tomboló vihar között áll egy férfi rendületlenül. Ő az igazi és egyetlen reformátor, Dávid Ferenc. Ő az egyedüli, ki megérti a reformáció mély értelmét és lényegét. A megújulási folyamat az emberi élet megnyilvánulásainak minden terén, a tudományban, társadalomban, a vallásban sorozatos és végtelen. A meggyőződések változnak, csak egy dolog marad változatlan, az igazsághoz való halálig kitartó ragaszkodásunk. Ragaszkodásunkat, azonban nem erőszak által, hanem

a lélek meggyőző és toborozó erejével mutathatjuk ki és érhetjük el. Példát ad, mint Krisztus. Gondolat-szabadságot és nem gondolat-zsarnokságot hirdet. Eltérően minden más reformátortól, nem türelmetlenséggel akarja az embereket unitárius eszméinek alárendelni, (Jézus is az tanítja, hogy béketűrés által lehet megnyerni a világot), hanem — amint a sötétben világító fény magához vonzza a röpködő rovarokat — szelid meggyőzéssel akarja a maga világossága számára megnyerni. Úgy tesz, mint a gyöngyhalász, ki leszáll a víz alá. Meztelen testét tépi, szakítja a maró sós-víz. Szemei véresre gyuladnak, tüdeje zihál, kapkodó kezei őrjöngő rohanással kutatják a tenger fenekét. Összeszorított fogakkal, a végsőkig feszülő izmokkal keresi az igaz gyöngyöt. Lándzsás halak felsebzik a bőrét, éles sziklák hasítják véresre a testét. De megtalálja a gyöngyöt. Amikor végre aléltan megint partot ér, elfelejt mindent. Fáradtságot, kint, szenvedést lesímit róla a nagy ujjongó érzés: ott szorítja kezében a csillogó gyöngyszemet. Megtalálja az igazságot és meghal érte. De egy örök fényű világosságot hagy maga után, mely Déva várától lelkeinkig lobog, mert Islen általa üzeni: *Legyen világosság a hitben.*

Unitárius Testvéreim: akikhez küldöm e sorokat, érzitek-e, tudjátok-e, hogy ti vagytok a „világ világossága“. Ez a ti sajátos, nagy örökségetek. Egyuttal pedig a ti keresztetek. Mert világolni annyi, mint áldozat lenni. Tiszta fényű, önmagát felémésztő áldozat. Legyen a sorsotok hasonlatos a világítótorony sorsához, *magasban élő, sokak által megirigyelt sors, vagy a tengerek zátonyára épített veszélyt jelző, de önmaga örökös veszélybenforgó torony sorsa, számkivetett és társtalan, vagy a tárnák világtalan sötétjébe leszálló pislákoló mécses sorsa, örömtelen és elfojtott.* „Úgy fényeljük a ti világosságotok, hogy az emberek látván azt, dicsőítsék a Mennyei Atyát érte“. Azért, hogy példaképpül állított titeket a világ elé. Ámen.

Boldog új esztendő.

Alapíge: „...válasszatok magatoknak még ma, akit szolgáljatok... én és az én házam az Urnak szolgálunk.” (Józsue könyve XXIV. 15.)

Sokszor elnézem gondterhelt arcotok, amint átléptek e szent hajlék küszöbét, amint ide hurcoljátok az élet üzenetét vagy keresztjét, hét napnak tusáját, hét éjszakának vívódásait, amint ide omoltok az Uristen lábaihoz s kutatom ott a boldogság nyomait. A kincskereső lázas tekintetével keresem a gondok mögött meglapuló derüs szín-foltot, melyet a boldogság lopott oda, hogy legalább pillanatnyilag felvidítsa arcotok. Ismervén egyszerű életeteket, álmaitokat, törekvéseiteket, a meg-rabolt vágyakat, melyeket lopva szőttetek, bukásokat és diadalokat, amelyek letiportak vagy felemeltek, kítaszított árvaságotokat, bujdosó, gyökértelen sorsotokat, ismervén szivetek dobbanását, lelketek gondolatait, szokszor felteszem a hangtalan kérdést; vajjon voltatok-e valaha boldogok? Izleltétek-e valaha a boldogság mámoros ízét, nevetett-e reátok verőfényes napja? Vagy fanyar, keserű izzé vált szátokban a mámor s távoli, elérhetetlen ragyogássá a nap verőfénye? Csalfa délibábbá, szivárvány mosolyává foszlott a valóság? Most hangosan teszem fel a kérdést, mindannyiunk örök, nagy kérdését: a mi sorsunkat élő ember lehet-e boldog? A mindennapi élet apró gondjaival vívódó ember, az örök szolga, az omló kis háznak egyszerű lakója, lehet-e boldog? Elhessegetem a mesék világát, mert a mesékben a szegények mindig boldogok, a valóságra gondolok, a minden érzéssel érzékelhető életre, a fehéren, derüs égre, a csillogó fehér hóra, a mindennapi kenyérré, egy esztendőnek 365 titkára, Istenre, a valóságok valóságára. Felteszem a kérdést, mert hiszen „boldog új esztendőt” kívánunk egymásnak. Kivánságunknak való értékével pedig tisztába kell jönnünk, már csak a puszta információ kedvéért is. Tudnunk kell, hogy mi a boldogság s mennyiben lehet, vagy egyáltalán el lehet-e érni a mi életünkben. Különben a mi „boldog új esztendő” kívánásunk szétfoszlik e nap ünnepi hangulatával. Jelentéktelenné, üres szólamná válik.

Mi a boldogság? „Földiekkel játszó égi tünemény“, mely egy istenség piedesztáljáig eszményített ideál elnyerésében, egy vad iramban hajszott érzéki élet kielégítésében, egy földi hatalom elnyerésében, egy magasztos eszme szolgálatában, az osztálysorsjáték első tétjének a megnyerésében s az élet sokszínű arcát felölelő kérdések megoldásában vagy megvalósításában áll. *A boldogság egy ezerszínű tarka lobogó, melyből mindig a nekünk jutott rész a legfakóbb. A másoké mindig a legszínesebb.* A minden oroszok cárja a földnélküli muzsik varázsingjét szeretné megszerezni, hogy boldog lehessen. Egészen közel járunk az igazsághoz ha leszögezzük, hogy fenntartás nélküli, zavartalan és tökéletes boldogság nem létezik. Vágygal teremtette Isten az embert s a vágy mindig a még el nem ért, megkivánt dolgok felé ösztökéli, hajszolja őt. Nincs az a juniusi kék ég, hogy kékebbre ne vágyják. De hát a sokat megénekelte és megsíratott „aranykor“ és paradicsomi boldogság nem létezett soha? Nem, afiai! Azt csak a költők elképzelése teremtette meg, egy multat viaszíró érzés, a jelen fájdalmára színes fátyolt borítani akaró akarat, a jelen helyzet szomorúságából való csendes kivonulás vagy riadt menekülés. Az csak természetes, hogy egy Milton, aki nélkülözötte látó képességét, akinek a számára a színárnyalatok gazdagsága, barátok derűs mosolya nem létező valóságot jelentett, megírja az „Elvesztett paradicsomot.“ Az ártatlan boldogságból kihullott ember boldogtalansága az ő vakságában nyert értelmet. Ugyanakkor az ő vaksága az egész emberiségre kiterjedő veszteségben, a boldogtalanság egyetemességében talál vigasztalódást.

Tökéletes boldogság nincs, de boldog ember van afiai. S ezt a boldog embert kell felfedeznünk, hogy mi is róla példát vegyünk. Itt van Józsué, akinek könyvéből választottam alapígém. Ahogyan én látom az egész életét, ő csak boldog lehetett. Életéből csak egy mozzanatot emelek ki, amely mindannyiunk előtt ismeretes és amely örökre boldoggá kellett, hogy tegye őt. A nap megáll az égen, hogy Józsué csatát nyerhessen. Ez is költészet, de mély, jelképes értelemmel. *Aki az Isten oldalán, az Isten oltalma alatt, az Isten segítségével harcol, arra a nap csodálkozva ragyog, „megáll“ felette, az előbb-utóbb győzni fog.* S hogy Józsué harca és egész élete imígyen folyt, arról saját testamentuma, alapígénk győz meg: „... én és az én házam az Úrnak szolgálunk.“ Életünknek egyetlen célja az

Úrnak szolgálni, az Ő harcát harcolni, az Ő segítségét kérni.

Az Úr szolgálata, vajjon milyen értelemben tesz minket boldoggá afiai? Mindenek előtt döntenünk kell, hogy képesek vagyunk-e egész életünkkel, testünkkel és lelkünkkel az Urat szolgálni. Józsué képes volt, a nagy próféták s közöttük a legnagyobb, Jézus képes volt, a mártírok, vallásalapítók, a hősök, az élet kiválasztottjai és apró hősei mind képesek voltak. Az Urat szolgálni minden ember képes, ha úgy dönt és döntését ebben a pillanatban fogantatosítja. Ha *ma* választ. Nem mint a Pató Pál-os magyar, aki ráér arra még, vagy a halált holnapra odázó öregasszony. Afiai! hallottátok-e a szót? „... *válasszatok még ma, hogy kit szolgáltok.*” Ne holnap, avagy holnapután. Higyjétek el, a határozott döntés boldogságot jelent a számotokra, boldoggá tesz benneteket. A bíró, ki évekig tartó perek akta-csomói felett görnyed, élet és halál felett ítélkezik, aki lelkiismeretével és a törvénnyel egybehangzóan hozza meg a döntést, aki mindenek felett *ma* dönthet, boldog embernek érzi magát. Az alkoholista, aki sarokba vághatja az utolsó mérreg poharat, a tékozló fiú, aki *ma* visszatérhet, Luther, aki visszavonhatatlanul kiáltja a világ szemébe; „Itt állok, másképp nem tehetek!” *csak* boldog lehet. Az ember, ki eldobja a kockát, aki visszavonhatatlanul dönt, *csak* boldog lehet. A puszta, határozott döntés boldoggá teszi. Hát még ha úgy dönt, hogy testestől, lelkestől, az Urat szolgálja!

A döntés soha sem volt ennyire időszerű, mint épen *ma*, az új esztendő első napján. *Ma*, amikor „boldog új esztendő” kívánásunkat és köszöntésünket, mint szelid fehér galambot, küldjük apától fiuig, testvértől testvérig, bajtárstól bajtársig.

Munkácsy Mihálynak, a világhírű magyar festőnek, művészi technikájáról maradt fenn egy érdekes és idetaláló ismeret. Munkácsy évekig kísérletezett, tépelődött a helyes alapszín megkeverésén. Amikor felfedezte a maga sajátos aszfalt-szürke alapszínét, úgy ragaszkodott hozzá, mint lelkének üdvösségéhez. Soha meg nem váltott tőle s ha egyszer felmázolhatta a vászonra, gyönyörrel és elmondhatatlan boldog lázzal keverte, csapkodta, festette reá csodás művészetének halhatatlan remekeit.

Testvérem! az új esztendő az első alkalom, melyben a helyes alapszín föllelheted, hogy reá fessd 365 napnak derűs vagy borus vonásait. A te helyes alapszíned az *Úr szolgálata* lehet. Az új esztendők jönnek és elsuhannak. Emlékezzél

vissza a multa, vagy most figyeld meg életed; nem annyira voltál-e boldog, amennyire ragaszkodtál a helyes alapszínhez? Ez másképen nem is lehetett és nem is lehet. Az új esztendő csak akkor hoz újat, ha a régi, bevált alapszínre új lélekkel és új meglátásokkal rajzoljuk, festjük meg a jövőt, boldogságunk igaz titkát.

Hogyan tehetjük ezt? Hogyan válhatik az Úr szolgálata boldogságunk zavartalan forrásává? Hogyan lehet egy ember a mi életkörülményeink között, e jelben küzdve, boldog?

Mindenek felett, ha az *Úr elgondolása szerint él*. Mit értünk ezalatt?

Mérhetetlen színpadnak képzelem az életet, melyben mindenkit szerephez juttatott a nagy Rendező. A szerepek különbözők; hosszúak és rövidek, rokonszenvesek és eltaszítók, eszményiek és lealacsonyítók, derütfakasztók és megrázóak, leleményesek és bárgyuk. A szereplők is tarkák, színesek, mint a szerepek. A játék szemléltető és változatos, gyakran szívfacsaróan szomorú. Vannak, akik jó kedvből játszanak, mások unalomból, vannak, akik természetes valójukat adják, mások álarc mögé bujnak. Tarkaság, sokszínűség... De egy titkos óhaja van minden egyes szereplőnek: főszerephez jutni valahogyan, akárhogyan. Király és koldus, civil és katona, primadonna és statiszta, bíró és hajdú, költő és dilettáns, hívő és hitetlen, erős és gyöngé egy dologért küzd, egyet hajszol, hogy övé legyen a leghosszabb és legfontosabb szerep. Pedig a rendező elgondolása szerint nem az a fő, hogy milyen az a szerep, hanem, hogy *hogyan játszuk meg azt, mit hozunk ki belőle, milyenné válik az a kezeink között*.

Nem tudom hol olvastam, de tudom, hogy Bismarktól ered egy idetaláló mondás, amelyet soha nem felejték el. A vaskancellár szerint: „A világon a legnagyobb szerencsétlenség kis nemzet fiának lenni.” Egy községhez tartozni, amelynek kardcsörtetésére nem remeg a föld s hatalma előtt nem omlanak térdre az emberek. Más szóval, a legnagyobb szerencsétlenség kis, rövid és leszűkített szerepet játszani az élet színpadán. Testvérem! én ennek a felfogásnak hadat üzenek. Mondd meg, melyik becsesebb, egy niagarás zuhatag, vagy egy kristálytisztá pohár víz, amelyet belőle megmentesz? Mondd meg, melyik nagyobb hősiesség, az-e, amely százezer torok menydörgő kiáltásában, vagy az, amelyik a te bajtársnélküli lelked-

ben születik meg? Melyik állandósabb és melyik boldogítóbb? Mondd meg, melyik az igazibb élet, az-e, amelyik mérhetetlen kiterjedésű földek busás jövedelméből táplálkozik, vagy az, amelyik sírhelynek is kevés, pár lábnyi rögből verekszi ki a mindennapi kenyeret. Vajjon melyik kenyér íze édesebb, melyiké boldogítóbb? Ez azt hiszem, nem kétséges előtted afia.

Boldog vagyok, hogy unitáriusnak születtem. Nem a mult dicsőségéért, amely nemzetem történelmének egy ragyogó lapja. Nem szűkkeblű elfogúltságból, felekezetieskedésből, én tagadom, sőt károsnak és sok boldogtalanság forrásának tartom az egyedül idvezítő hit fogalmát. Hanem azért, mert vallásom három és félszáz esztendő alatt kisebbségi sorsot élt. Hatalmát nem a koronás fők fegyverei, hanem az egyszerű emberek lelkiereje kölcsönözte. Vihartálló életképességéhez a miénkhez hasonló, apró kis életek járultak hozzá. Egyetlen kiváltsága a szenvedés és az üldöztetés volt. És mégis termelt, mégis alkotott... Nem boldogság-e ezt tudni s ezt az életet tovább folytatni afia? Nem boldogság-e ebből a kis szerepből a legtöbbet, a legszebbet, a legnagyobbat kihozni? Hidd el testvérem, ez az Úr elgondolása szerinti élet.

Megjátszani a nekünk kiosztott szerepet, más szóval elfogadni az életet olyannak, mint amilyen. Van egy régi székely közmondás, amit talán nagyapámtól hallottam: „Amit a világ szűl, azt kell polyálni“. Fel kell ismerni, hogy az életben nincs zavartalan, tiszta boldogság. Hiszen, amint fennebb említettük, ha minden vágyunk teljesül, még akkor sem biztos, hogy boldogok leszünk. El kell fogadnunk a jó napokat és a rossz napokat, az örömet és a szomorúságot, a betegséget és a gyógyulást, a bukást és a győzelmet, a harcot és a békét, de nem lemondással és elkeseredéssel, hogy „ezen segíteni már úgy sem lehet“, hanem azzal a feltétlen bizalommal, hogy minden Isten elgondolása szerint történik s azzal az erős elhatározással, hogy változó szerencsével folyó életünkből a legtöbbet kell kihoznunk boldogságunk érdekében.

A virág életéhez egyaránt hozzátartozik az eső és a nap-sütés, a vihar és a szélcsend. Az ember életéhez hozzátartozik a tapasztalat változatossága. Egy szenvedésben olyan tapasztalatot nyerhetünk, amely nélkül talán sohasem lennénk boldogok.

Chamissonak van egy meggondolkoztató költeménye „A

kereszt-kiállítás" címmel. Egy embert, ki sokat panaszkodik kereszt-terhéről, egy tágas csarnokba vezetnek, ahol az emberek keresztjei vannak kiállítva. Megengedik neki, hogy a sajátját letéve, egy újat, talán könnyebbet válasszon. Nagy figyelemmel szemléli a különböző kereszteteket. Későre a tekintete megakad az egyikén. Úgy találja, hogy ez az ő régi keresztje. Csendes megnyugvással, boldogan ballag hazafelé. Egy tapasztalat megnyitotta előtte a boldogság útját.

Igen afiai! a mi keresztünk a hozzánk legillőbb. Ezt kell felfedeznünk ma, az új év első napján és ez megelégedettebbé, boldogabbá fog tenni bennünket a ránk köszöntő esztendőben.

A földmives, mielőtt belehasít a barna földbe, elhatározza, hogy milyen mélyre bocsátja ekéjét, a mérnök, mielőtt házat épít, alapterveket készít, számításokat csinál. A madár, mielőtt kiszáll a fészekből, szárnypróbálgatásokat végez. Az útas, útja előtt felméri erejét, bíró képességét, nagy eshetőségekre készül elő. Egy új esztendő előtt állunk testvéreim. Ki tudja, közülünk hányan és milyen körülmények között érik el az év tulsó partját. Nagy a vihar, veszélyes az élet tengere. Soknak fogyóban az ereje. De minden vészben és viharban fogadjuk meg, hogy az Úrnak szolgálunk.

Józsue meghatóan fejezi ki ezekben a szavakban; „... én és az én házam az Úrnak szolgálunk.“ „.. én és az én házam.“ Istenem, milyen boldog lennék, ha el mondhatnám s valahogyan kiérezhetném szívetekből az igenlő visszhangot: „... én és az én népem az Úrnak szolgálunk.“ Ámen.

Az egyetlen út.

Alapíge: János XIV. 4—6. „És hogy hová megyek én, tudjátok; az utat is tudjátok. Monda neki Tamás: Uram, nem tudjuk hová mégy; mi módon tudhatjuk azért az utat? Felele neki Jézus: *Én vagyok az út...*“

Amidőn reánk köszönt a „lángsugarú nyár“ s hívó mosolygással csalogat a nagy természet, valami felszabadult vágygyal népesítjük be a poros országutakat. Mintha otthonainkból

menekülnénk, a tél ridegsége, a négy fal között lefolyó tragédia gyásza elől. Mintha az Isten szabad ege alatt s a végtelenbe futó szürke uton feledni akarnók helyhez-kötöttségünket, korlátok közé szorított tusáinkat, befalazott reménységünket. Mintha friss levegőre akarnók hurcolni lelkünk vézna virágait, kiverejtékezett gondolatainkat, hogy itt megizmosodjanak. Óh milyen jó uton lenni, újraszületve menni, csak menni egy örökké remélt cél felé. S gondolni azokra, akik várnak; csalódva, letörve, sirva-ölelve, de folyton várnak. S gondolni a sok kedves szóra, a fölemelő találkozóra, a sok forró kézszorításra, a leboruló imádkozásra, a derüs hirre, a barna gyászra, a sokat ígérő fogadkozásra. Óh milyen jó uton lenni, a sok égő fájdalmat egy isteni gesztussal lelkünkben kiűzni s csendesen ballagva vagy megállva, hallgatni az út meséjét. Mert végtelen sokat mond az út a föléje boruló reáhallgatónak. A koldusnak és a királynak, a bűnösnek és a szentnek, a háborgó lelkűeknek és a kibékülteknek, a bujdosóknak és a hazatalálókknak, közelben és távolban élőknek, az emberszeretőknak és a világgyűlölőknek, a lázadóknak és a csüggedőknek, a meghuzódóknak és a riadtan menekülőknak, a káromkodóknak és a búcsúramezőknak, a hűséges élettársnak és a könnyű szeretőnek. Ti nektek és nekem, mindannyiunknak mesél az út. A meséje pedig burkolt valóság, maga az élet.

Az út mesél, kézen fog és vezet. Nem csupán irányít, hanem a célhoz vezet. Nem egy általános, szétfolyó célhoz, hanem a te személyes, legbensőbb céloddhoz afia! Őt a te személyes megérkezésed érdekli. Nézd testvérem! a tékozló fiút egyenesen a megbocsátó édesapa házához vezeti. A házhoz, hol üresen maradt egy hely a régi kandalló mellett s gazdátlanul ásit az ágy a kertre nyíló ablak alatt, hol por és bánat egymásra hulltak a szű-kikezdte butorokon és a fájdalomtépte lelkekben.

Az út a célhoz vezet és megért. Szürke pora forró könnyedet titkon beissza, kikivánkozó bánatodat magához öleli. Ha az élet elűz a fészkekből, árvaságodban társadul szegődik. Lelki boldogtalanságod romjai közül kivezérel, kiment, mint gondos kertész a virágját az égő, összeomló házból. Nem kérdezi, hogy mi voltál a múltban, jelened érdekli, hogy ezáltal elérhesd a jövőd tervedet. Habár ő magát egészen odaadja, nem kér tőled cserébe semmit. Nem ismer személyek közötti különbséget. Mindenkinek egyformán szolgál, ki szolgálatát

igénybe veszi. Lényege a Mester egyszerű szavaiban domborodik ki: „*Én vagyok az út*“. A megszabadító, újjászülő, célra-vezérlő, mesélő, megértő, megszánó út. Mert vannak más utak is afiai! De minket most ez az út, az egyedüli, helyes út érdekel, mert ez adja vissza Jézus szavainak igazi értelmét. Ez jelképezi mindazt, amit legjobb tudásunk és unitárius felfogásunk szerint Jézus e történelmi nevezetességű mondással kifejezésre akart juttatni.

Lényeges, nagy különbség van az u. n. ortodox hitfelekezetek felfogása és értelmezése és a miénk között afiai! Olybá lett e mondás, mint egy vizválasztó hegy, mely ugyanazon helyről eredő folyóknak egyikét délre, másikat északra küldi, egyikét sziklarepedések között habfehérre szűri, másikat szenyyes-színes agyagmederben a lapályra bocsátja. Ugyanaz a forrás, ugyanaz a víz, de más irányban folyik, különböző anyagokat dolgoz fel, eltérő, sőt sokszor ellentétes célokat szolgál. „*Én vagyok az út, a kiengesztelő áldozat útja*“, értelmezi az ortodox keresztény. „*A kereszttel s vérem hullásával kibékítettem Istent a világgal, megváltottam a bűnös emberiséget s megmutattam az utat a haragvó Isten kiengesztelődése felé.* „*Én vagyok az út, a bűnös ember megváltásának útja*“. Nem vitatjuk e teológiai felfogásnak a mesterkéeltségét és tarthatatlanságát. Hiszen az emberiség legjobbjai közül többen szentelték egész életüket arra, hogy ezt a magyarázatot megvédjék avagy megdöntsék. És nem sokra jutottak. De nem vitatjuk azért sem — és ez a mi sajátosan egyéni unitárius meggyőződésünkben ered — mert ez a naivul elképzelt, de századok hagyománya alatt megcsontosodott hittétel még ma is milliók lelkét elégíti ki és tölti meg boldogsággal. A mi álláspontunk igazságát azonban leszögezzük. Mert hiszen szerintünk ez a leghelyesebb és az egyetlen, mely kielégítő és bolgogító feleletet ad unitárius meggyőződésünk egyik sarkalatos pontjára és hitünk helyes voltára. Ugyanakkor a történelmi hűséget, Krisztus lelki világát, az ő egész tanításának szellemét a leghivebben tükrözi vissza. „*Én vagyok az út*“, mondja a Mester a bizonytalanságok emberének, Tamásnak, „*én vagyok a boldogító élet egyetlen útja*“. Tehát nem a kiontott vérrel szerzett megváltásnak, hanem az életnek az útja. De az élet útjai különbözők. Vajjon melyikkel azonosítja magát Jézus?

Sok utat vágott a történelem magának. Hires, egykor vi-

lágot összekötő útakról őriz feljegyzéseket, melyeket a legjobb mérnöki szaktudással terveztek és a legerősebb anyagból építették meg az emberek. Örök időkre szóltak ezek az utak. Világhírességek, cézárok, bölcsek jártak rajtuk s nyomták reá emléküket. S mégis ma hol vannak azok az utak, a régi, híres „via appiák?” Feltöredeztek, belevesztek a megsemmisülésbe, mert alaptervüket az emberi fenhéjazó gőg, kivitelüket a durva erőszak teremtette meg. Testüket a hatalom sáncolta közre, kockakövéket a kihulló vérfoltok festették színesre.

A sok közül azonban fennmaradt egy. Mondhatni nem is út, inkább ösvény. Meredek hegyszakadékba vájták, taposták a bujdosó ember-lábnyomok. Futó kis folyó partja mellett lapul meg, néha szerényen, ismeretlenül. A világvárosokat kikerülte, fényes kupolás templomok nem hajbókolnak előtte, csupán egy-egy rozzant kis kunyhó lakója néz szánalommal reája s a szürke bujdosóra. Neve nem került bele a történelembe, jóllehet világraszóló esemény játszódott le rajta. Itt nyilatkozott meg az emberi rokonszenv a maga világraszóló fenségében. Itt ismeri fel az ember önön fájdalmának értelmét a mások fájdalmában, sebeit mások sebén át s teszi meg az első mentő lépést az egyetemes emberi szenvedés bekötözésére, meggyógyítására. Nem kell részleteznem, hiszen mindannyian sejtitek, hogy ez az út Jeruzsálemtől Jerikóig vezet s ha nem mondom is, felismeritek rajta a könnyörülő samaritánus nemes alakját, ki a véres, porban-fetregő, kirabolt utas sebeit bekötözi s további felgyógyulásáról gondoskodik.

„Én vagyok az út,” Jeruzsálemtől Jerikóig, mondaná a Mester, a megértő rokonszenvnek, a felkaroló vigasztalásnak, a szabadító megszánásnak az útja. A boldog élet egyetlen útja. S talán ez az értelmezés a legsajátosabban és legkülönlegesebben adja vissza Jézus egész életét s munkájának jelentőségét. Hiszen ezt, a maga nemében egyedül álló rokonszenvet, ő adta a világnak, a nyugati kulturának.

Az ókori görögöktől mélyenjáró bölcsességet, tiszta erényt és józan mértékletességet, a rómaiaktól pedig elszántságot, szilárd akaratot, világpolgárias gondolkozást örököltünk. De mindezek úgy néztek ki, mint valami pazar fényű virágvázák virág nélkül, mint valami drága tömlők a venyige mustja nélkül. Életünk mustját és virágát a krisztusi rokonszenv és meleg szív-jóság adta meg. Erre volt kimondhatatlan nagy szükségünk

és van ma is afiai! Ennek a hiányát éreztük és érezzük ma is a leginkább. Ezután sovárgunk a legtöbbet, új eget és földet váró sovárgással. De nehéz a megszerzése, mert többet gondolkozunk az eszünkkel, a rideg, hasznot leső számítással, a mások érdekét kevésbe-néző terveinkkel, mint a szívünkkel. Sokat gondolkozunk és keveset érzünk s még kevesebbet élünk át a megindító nagy érzésekből. Életünktől messze félreesik a Jeruzsálemtől Jerikóig vezető út. Úgy gondoljuk és hirdetjük, hogy nem férfias dolog megszáónak, érzékenynek lenni. S hogy mennyire igazunk van, mutatja a napjainkban itt-ott láb-
rakapó azon törekvés, mely a krisztusi tanításnak pontosan ezt a részét eltiprással, megsemmisítéssel fenyegeti meg. Németországban a harcias hitlerizmus halálharangot zúgat a krisztusi szánalom felett, nagy temetésre készül s ha majd megássa a sirt, a nagy halott fejfájára cinikus göggel, de némi önváddal írhatja fel: „itt nyugszik a krisztusi szeretet.“ Ez egyenlő önön sirjának a megásásával. Mert a boldog élet fundamentuma a szánó és megértő szeretet. Azonkívül egy örökérvényű törvényt kell megdöntenie, ami teljesen lehetetlen. Figyeljétek csak meg afiai! hogy a történelem legszebb és legvonzóbb egyéniségei kikkől kerültek ki. Azokból, akik sokat szenvedtek és sokat szántak. Mert lehet szép jelenség, egy bölcsességet sugárzó férfi arc, de gloriát föléje a könnyárkolta rokonszenvező tekintete, bánat-lugozta, szürkülő feje vonja meg. A krisztusi rokonszenv életünk egyetlen kincse és értelme. Ezt csak ő általa lelhetjük fel. Ő az út.

A régi út. Testvérem, próbáld elképzelni őt! Válla a régi: a kerészthordozó; ajka a régi: az imádkozó; tekintete a régi: a szerető, szive a régi: a megszáónó; karja a régi: az ölelő; hangja a régi: a hívó. Testvérem, hallod, szólít a Mester. „Jöjjetek én hozzám mind, akik megfáradtatok és megterheltettek, én megnyugosztalak titeket!“ „Én vagyok az örök megszáónás és megértés utja.“ Ámen.
